

ט"ו בשבט: ראש השנה לאילנות

כידוע, קשורים כל חגי ישראל בצורה זו או אחרת לארץ ישראל. ט"ו בשבט מתייחד בעובדה שבכל עצמותו ומהותו הוא חגה של ארץ ישראל, אדמתה, נטיעותיה ופירותיה

ט"ו בשבט הינו חג ייחודי ומיוחד עבור העם היהודי, כיוון שהוא מחבר אותנו חיבור חזק ואיתן לאדמתנו, אדמת ארץ ישראל הקדושה. משום כך נוהגים בחג זה לאכול מן הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, מנהג שיש לו שורשים עמוקים במסורת הקבלה. התעצמותו של ט"ו בשבט התרחשה דווקא כאשר היה עם ישראל בגלות, בה התגעגע יותר מכל לארץ ישראל, לנופיה ולפירותיה. התלמוד מונה ארבעה ראשי שנים, עימם נמנה גם ט"ו בשבט, המוגדר כ"ראש השנה לאילנות". חשיבות הקביעה של ראש שנה ביחס לאילנות נוגעת למגוון ההלכות הקשורות בהם.

המלאכות החקלאיות הבסיסיות, זריעה ונטיעה, תופסות מקום חשוב בהשקפת היהדות. עובדה זו באה לידי ביטוי בתחומים שונים, ואנו נבחן רק אחד הנוגע לענייננו. חכמינו ז"ל מצאו לשישה סדרי משנה (זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות) רמז ומקבילה בפסוק "וְהָיָה אֲמוֹנֶת עֲתִידַתְּ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֶכְמַת יָדְעַת" (ישעיהו, ל"ג, ו') ואמרו: "'אמונת' זה סדר זרעים וכו'". ולמה נתכנה סדר זרעים 'אמונת'? איכר המטמין את הזרעים באדמה אי אפשר לו שלא יעשה זאת בלא אמונה, אחרת הוא דומה כמי שמשליך את הזרעים ומניח להם להירקב במקום לאוכלם. רק מכוח האמונה והביטחון בבורא עולם, שיוריד לו גשמים, ינביט את הזרעים ויצמח לו פירות וירקות, מסוגל האיכר לזרוע את שדהו. זהו למעשה הלקח החשוב מט"ו בשבט, האמונה היא המקשרת את האדם עם האדמה והנטיעה. מנהגי ישראל בט"ו בשבט מוסיפים חיבה ואהבה לארץ ישראל ומשפיעים מקדושתה עלינו.

ראש השנה לאילן, הוא בחמישה עשר בשבט, כדברי בית הלל, ואנו שמחים ביום זה מפני שזכינו לעלות לארץ ישראל, וארץ ישראל נותנת פריה בעין יפה, כי קשורים יחד העם והארץ.

ט"ו בשבט – יום חמישה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילנות, משום שבתקופה זו מבלבלים רוב פירות האילן בישראל וכבר נראות פקיעות הפרי שחנטו. משמעותו ההלכתית של היום נוגעת להלכות רבות. היות שאין "תאריך לידה" נפרד לכל אילן ואילן, קבעו את ט"ו בשבט כתאריך הולדת כללי לאילנות. אם להשתמש בדוגמה אקטואלית, דומה מצב זה למערכת המסים הנהוגה בעולם כולו, כאשר מסים נגבים לאור הכנסות של שנה אחת, ותאריך קבוע מציין את סיומה של שנת מס אחת ואת ראשיתה של שנת מס חדשה.

יום לאכילת הפירות

הדרך הטובה ביותר לגמול טוב לאילן היא לברך על פירותיו בכוונה, ולאוכלם. על כן נהגו לאכול בט"ו בשבט מפירות האילן ובמיוחד מפירות שבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ, ואם יש פירות שגדלו בארץ ישראל ממש – הרי זה משובח, ומשתדלים להשיג פרי חדש. סדר הקדימה הוא: לחם, עוגות, יין, זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון, שאר פירות העץ, פירות האדמה, ולבסוף – בשמים ודברים שברכתם ברכת הריח.

1. חטא ושעורה – ייקח לחם ויברך עליו, המוציא לחם מן הארץ.
2. עוגה – יברך עליה, בורא מיני מזונות.
3. גפן – ימלא כוסו בין או מיץ ענבים ויברך - בורא פרי הגפן.
4. זית – ייקח זית שלם ויברך ויכוון על כל פירות האילן – בורא פרי העץ.
5. תמר – יאכל תמר ואם לא בירך עדיין העץ יברך עליו.
6. תאנה – ייקח תאנה, יבדוק אותה מתולעים ואם לא בירך עדיין יברך על העץ.
7. רימון - יאכל רימון, ואם לא בירך על העץ עדיין יברך עליו.
8. יוסיפו באכילת פירות וירקות, וידברו בדברי תורה, ואם הסדר היה בתוך הסעודה שאכלו בה לחם, יברכו ברכת המזון, ואם היה מחוץ לסעודה יברכו ברכת הנהנים.

חג הזדהות עם הטבע

במציאות ההיסטורית חרג ט"ו בשבט מן המסגרת הבלעדית של מצוות התלויות בארץ, והפך להיות חגה של ארץ ישראל ויום ההזדהות עם הטבע. ניתן לומר, שכשם שתשעה באב חדר למסורת היהודית כיום ההתייחדות עם חורבן ארץ ישראל, כך מצוין ט"ו בשבט את ההפך הגמור: פריחת הארץ, בניינה, יישובה, יפעת הטבע וטיב הפירות שאדמתה מניבה. זכור לי,

ביום זה, בנוסף לסדר אכילת ממיטב פירות ארץ ישראל, יוצאים גם אל חיק הטבע ומרבים בנטיעות, שכן "כל האילנות להנאתן של בריות נבראו" – אף אם לא תמיד להנאתנו שלנו.